

VYHLÍDAL, Milan: *Činnost československých instruktorů v egyptských ozbrojených silách. Účast na egyptském vojenském školství v letech 1956–1977.* Carter Replus, Praha 2016, 156 stran

Vojenské dějiny jen zřídka nemají hlubší politický přesah. Je proto vždy prospěšné, pokud se vojenský historik pokusí předmět svého badatelského zájmu zasadit do širšího kontextu dobového dění. Takový přístup otevírá prostor pro vznik díla s větším dopadem a potenciálem oslovit početnější okruh čtenářů, nikoliv jen podobným směrem orientované odborníky či laickou veřejnost zajímající se o vojenství.

Recenzovaná kniha *Činnost československých instruktorů v egyptských ozbrojených silách. Účast na egyptském vojenském školství v letech 1956–1977* z pera Milana Vyhliďala, který momentálně působí jako akademický pracovník na Univerzitě obrany v Brně, o naplnění výše popsaného, zajisté náročnějšího, ale též ambicióznějšího cíle bohužel neusiluje. Dílo, jež je mírně upravenou autorovou disertací¹, se věnuje zajímavé a nepříliš probádané spolupráci socialistického Československa s násirovským a sádátovským Egyptem, konkrétně jejím vojenským aspektům. V centru pozornosti se nachází působení československých vojenských pedagogů na Alexandrijské univerzitě a následně na Military Technical College v Káhiře. Je sympatické, že se Vyhliďal pustil do výzkumu nezpracované kapitoly moderních československých vojenských dějin. Chabé zasazení tématu do politického pozadí – především absence výkladu role Sovětského svazu v celé spolupráci – však představuje výraznou slabinu jeho práce.

Vyhliďal zcela správně konstatuje, že Československo vůči Egyptu neuplatňovalo vlastní politiku a kroky Prahy je třeba vnímat v kontextu jejího postavení coby sovětského satelitu. Korektně přiznává, že jako stát východního bloku se Československo pohybovalo v mantinelech obecného kurzu Moskvy na Blízkém východě a své aktivity v regionu s ní úzce koordinovalo. Tato skutečnost se odráží mimo jiné v autorově zjištění, že spolupráci s Egyptem ve vojenské oblasti byl československou stranou přikládán především politický význam, který upozadoval její nevalnou rentabilitu. Textu

1 VYHLÍDAL, Milan: *Činnost československých instruktorů v egyptských ozbrojených silách. Účast na egyptském vojenském školství v letech 1956–1977.* Katedra historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc 2015 – viz https://theses.cz/id/19vnl2/Disertan_prce_Vyhldal.pdf (citováno k 3. 11. 2017). Na dané téma vydal také řadu dílčích studií, dvě i v revue *Paměť a dějiny* – viz VYHLÍDAL, Milan: *Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře.* In: *Historica Olomucensia*, 2010, č. 38, s. 99–112; TÝŽ: *Československo-egyptská spolupráce v oblasti vojenského školství v letech 1956–1960. Činnost skupiny prof. Farlíka a počátek Military Technical College v Káhiře.* *Historie a vojenství*, 2011, roč. 60, č. 4, s. 71–84; TÝŽ: *Českoslovenští instruktoři při výstavbě egyptského letectva a protivzdušné obrany. Káhírská akce generálmajora letectva Vladimíra Hlavatého.* *Historie a vojenství*, 2012, roč. 61, č. 3, s. 56–72; TÝŽ: *Z činnosti leteckých instruktorů generálmajora Jana Reincla v Egyptě během Suezské krize.* In: *Historica Olomucensia*, 2012, č. 42, s. 135–154; TÝŽ: *Zakladatelské období Military Technical College v Káhiře. Československá pomoc egyptskému vojenskému školství v letech 1959–1968.* *Paměť a dějiny*, 2012, roč. 6, č. 3, s. 33–44; TÝŽ: *Československo a Suezská krize. Příprava čs. vojenské jednotky na možné nasazení na Sinajském poloostrově.* In: *Historica Olomucensia*, 2013, č. 45, s. 205–216 a TÝŽ: *Závěrečná fáze československého působení na MTC v Káhiře. Československá pomoc egyptskému vojenskému školství v letech 1968–1977.* *Paměť a dějiny*, 2014, roč. 8, č. 1, s. 79–91.

by nepochybně prospělo, kdyby se autor snažil klást si více otázek směřujících po této linii a svůj výklad neomezil jen na samotné působení československých instruktorů „v zemi na Nilu“.

Pro ilustraci zmiňme tři momenty, které by stály za hlubší analýzu: Předně, práce nepřekvapivě konstatuje, že egyptsko-československá spolupráce navázaná v polovině roku 1955 zpočátku probíhala v přímé sovětské režii. Není však jakkoliv vysvětleno, proč si od října 1956 dohody s Káhirou Praha sjednávala sama a nakolik byla tato samostatnost pouze formální. Zadruhé, posvěcení Moskvy bylo zajisté nutné i tehdy, když se Vojenská akademie Antonína Zápotockého zavázala k širší spolupráci s Egyptem. Opět zůstává zcela opomenuta pozice SSSR i důvody, proč byla smlouva z československé strany tak velkorysá. Třetím bodem je pak soumrak vzájemné kooperace. Autor si je jistý, že po úmrtí egyptského prezidenta Gamála Násira a nástupu Anvara as-Sádáta v roce 1970 Moskva trvala na pokračování dosavadních programů. Již ale neobjasňuje, nakolik jím zmíněné „podlézání“ egyptským představitelům ze strany některých v Káhiře působících československých činitelů po roce 1976 odráželo širší geopolitickou strategii východního bloku, či se spíše jednalo o snahu zainteresovaných osob udržet si finančně lukrativní zaměstnání v zahraničí. Větší světlo do pozadí počátků i konce spolupráce Prahy s Káhirou v oblasti dodávek zbraní a vojenského školství by snad mohly vnést materiály Archivu ministerstva zahraničních věcí, které zůstaly nevyužity.

Práce heuristicky vychází především z vojenské dokumentace československé provenience, doplněné o kusé materiály vedení KSČ. Jejich malé množství přitom vzbuzuje podezření, že fondy Národního archivu autor zcela nevytěžil. Stejně tak neměl možnost prostudovat nezpřístupněné egyptské prameny. Pohled na problematiku je tak nutně zprostředkováván jednostrannou československou optikou. Větší problém nicméně tkví v samotné práci s prameny. Pozorný čtenář se neubrání dojmu, že Vyhlídal se při strukturování textu nechal až příliš vést obsahem dostupné dokumentace namísto toho, aby kladl vlastní otázky. Navíc odkazuje převážně na českou sekundární literaturu. Zařazení většího počtu zahraničních publikací – zabývajících se kupříkladu sovětskou politikou vůči Blízkému východu – by dílu nepochybně prospělo a umožnilo téma lépe zasadit do širších geopolitických souvislostí a identifikovat případná specifika československého působení, ale též lépe interpretovat důležité události v regionu; za všechny zmiňme Suezskou krizi v roce 1956, která je vyložena značně povrchně, což platí i o složitém vývoji vztahu Egypta a Sýrie v dané době. Ačkoliv se výrazně projevoval i v dění na samotné Military Technical College, předem nepoučenému čtenáři nebude z knihy příliš srozumitelný. Na druhou stranu je třeba ocenit autorovu spolupráci s pamětníky. Rozhovory s žijícími účastníky programu jsou doslova svěžím vánkem, provětrávajícím často sterilní vojenskou dokumentaci.

Právě výklad o běžném životě československých vojenských instruktorů a jejich rodin v exotické zemi představuje nejzdařilejší část textu. Zajímavé je líčení peripetií, které zažívali během velkých blízkovýchodních ozbrojených konfliktů (Suezské krize v roce 1956, šestidenní války v roce 1967 a jomkipurské války v roce 1973), stejně tak se podařilo zachytit četné zajímavosti a více objasnit některé aspekty jejich egyptského působení. Jako příklad zmiňme způsob, jakými se československá strana snažila vzbou-

dit dojem, že na Military Technical College vysílá opravdu zkušené odborníky: instruktorům byl v příslušných dokladech navyšován věk a před odjezdem do Egypta narychlo získávali vyšší akademické tituly. Za povedený lze označit i popis střetu středoevropské a blízkovýchodní mentality, který spolupráci mezi Egyptany a československými instruktory neztřídko komplikoval. To samé platí i o jakési mikrosondě do tehdejších vztahů mezi náboženskými skupinami v Egyptě; dobře je podchycen mj. zlom, který pro vzestup extrémních islamistických nálad znamenala jomkipurská válka.

Uvedené příklady celkový dojem z knihy výrazně zlepšují. Škoda, že nejsou rozvedeny více. Za větší rozbor by snad stály autorem zmiňované, ale blíže nedefinované „obtíže“ plynoucí z dlouhodobého pobytu v Egyptě, které měly představovat negativní protipól nadprůměrných platů členů sboru. Dojem naopak snižuje mnohdy začátečnický styl, jakým je text formulován, stejně jako technické zpracování publikace (občasné překlepy nebo rozdílná velikost písma v poznámkovém aparátu). Vyhlídal také nepoužívá vždy precizní formulace. Vágně operuje s frázemi typu *poskytnout vojenskou pomoc* či *neskutečný objem zbrojního obchodu*. Je také sporné, zda lze užívat pro dané období zavádějící termín *Čechoslovák*. Opakovaný výskyt pojmu *domorodec* ve vztahu k egyptskému obyvatelstvu je mimořádně nešťastný a v daném kontextu působí pejorativně.

V textu nalezneme i některá tvrzení, která vyznívají přinejmenším diskutabilně a přitom nejsou výrazněji argumentačně či pramenně podložena. Zmínit lze spekulaci, že českoslovenští instruktoři byli mezi Egyptany oblíbenější než jejich sověští kolegové, kteří vůči místním údajně vystupovali povýšeně. Z citací československých depeší přitom vyplývá, že povýšeně na egyptské obyvatelstvo nahlíželi rovněž členové československého sboru. Problematicky působí i srovnání míry osobní svobody v „totalitním“ Československu 60. let a násirovském Egyptě. Vyhlídal naznačuje, že svobodnější místo pro život představoval autoritářský blízkovýchodní stát. Argumentuje tím, že českoslovenští instruktoři a jejich rodinní příslušníci zde měli možnost cestovat. Sám přitom na jiném místě knihy uvádí, že většina cest a výletů, o něž byl mezi příslušníky československé skupiny pochopitelně velký zájem, probíhala na egyptském území. Bylo snad vnitrostátní cestování v socialistickém Československu zakázané? O svobodnější atmosféře příliš nesvědčí ani líčení chování místních bezpečnostních složek, které vůči prominentním turistům neváhaly poměrně nevybíravě zasáhnout, pokud se objevilo například podezření z fotografování citlivých strategických objektů. Jistá autorova naivita se projevuje i v jinak zdařilém popisu dění v československé skupině během Pražského jara. Stěží šlo očekávat, že by někdo z poměrně přísně politicky prověřovaných příslušníků sboru podepsal manifest *Dva tisíce slov*. V tomto směru chybí větší analýza, nakolik tehdejší názory instruktorů-členů KSČ vybočovaly z obecné situace v Československé lidové armádě.

Vyhlídal sepsal úzce zaměřený text, který bude podnětný pro omezený okruh osob. Jako disertační práce na poli vojenské historie a mikrosonda do specifické problematiky je nicméně akceptovatelný. K dobru mu lze přičíst i fakt, že se jedná o jeden z prvních pokusů zmapovat působení československých vojenských expertů na Blízkém východě, které po skončení spolupráce s Egyptem pokračovalo, především v iráckém Bagdádu. Je evidentní, že autor má téma, jemuž se dlouhodobě věnuje, podrobně

nastudované. Úkolem historika však není pouhé shromáždění informací a detailů, ale především jejich utřídění a vyložení v kontextu. Pro publikaci ve formě monografie by tak snad bývalo bylo příhodnější práci rozšířit a posílit její analytický rozměr. Prostor pro takový přístup při poměrně útlém rozsahu textu nepochybně existoval.

♦ **Matěj Bílý**